1877. IX. évfolyam. 70. szám. Kedd, április 10.

DEBRECZEN.

POLITIKAI ÉS KÖZGAZDÁSZATI HIRLAP.

A debreczen-vidéki „független ségi párt“ közlönye.

Megjelen hetenkint ötször: hétfőn, kedden, szerdán, csütörtökön és szombaton.

Előfizetési árak:

Helyben és postán küldve:

Egy évre 10 frt — kr. Negyed évre 2 frt 50 kr.
Fél évre 5 „ — „ Egyes szám — „ 10 „

Előfizetési pénz s minden közlemény: FŐ-PIACZ, VECSEY-HÁZ FÖLDSZINT a szerkesztőségbe bérmentve küldendők.

Előfizethetni helyben:

TELEGDI K. LAJOS és ifj. CSÁTHY KÁROLY könyvkereskedésében s a szerkesztőségnél. — Egyébütt a postahivatalok útján.

Hirdetési dij:

Öthasábos petitsorert 5 kr.

Nagyobb terjedelmü, mint szintén több izbeli hirdetések, alku szerint a legolcsóbb árért.

Bélyegdij: minden beigtatásért külön 30 kr.

„Nyilttér“-en megjelenő közlemény öthasábos petit sora 15 kr.

Név- vagy bérmentetlenül beküldött kéziratok nem vétetnek tekintetbe. — Ugyszintén kéziratok sem adatnak vissza.

A politico diplomatikai „Tarok“ játszma.

Quasi deus ex machina.

De hát igaz volna, lehetséges volna az, hogy Bismark távozása a külügyéri hivatalától annyira megzavarja egész Európa higgadt politikusainak a hideg fejét? Ugy látszik igaz, mert az összes sajtót ma leginkább foglalkoztatja azon váratlan esemény, miszerint III-dik Napoleon esése után, kinek kezében közel két évtizedig az európai diplomatikai vesszőparipa gyeplői kezében valának, s ki a népek s nemzetek, sőt fejedelmek s trónok sorsa felett döntött, de mi több, a ki a sebastopoli borzasztó véres dráma intézője volt, — és még Amerika szabad virányos talaján Mexicoban is, fájdalmas emlékünkre tront emelt, egy vasakaratu hajthatlan férfi, t. i. Bismarck lett a csoda, tisztelet, bámulat s rémület hőse, a diplomaták corypheusa, ki egy porosz király fejére a német császári koronát feltevé, és mint herczeg a franczia nagy nemzet leveretése, megalázatása és kizsákmányolása után a német nemzetnek igért programmjában, t. i. egy egyesült nagy Germánia (germánia unita) kivitelében ringatta magát, de ezen eszményi tervében részint a franczia nemzet békés utoni haladása, mely az 1878-dik évben leendő párisi kiállitás bélyegét hordja magán, — részint Mithád által alkotott török alkotmány, részint a szerbek harczainak kudarcza, a szabad sajtó, európai közvélemény, törökiránti rokonszenv s általános Oroszhon iránti ellenszenv által gátoltatott, annál is inkább, mert észlelnie kellett, miszerint az osztrák-magyar birodalom sem az orosz, sem a német sovárgó kérőnek semmi körülmény között, talán eserebere utján egy talpalatnyi földet át nem engedne, az osztrák-magyar felségük iránti tántoríthatlan loyalis, házájukért rajongó alkotmányos népet pedig semmi áron ezen európai vészterhes perczeiben összeuszitani nem sikerül.

Bezzeg az osztrák-magyar Bosnziába, Hercegovinába nem ment, azaz nem tolatta magát diplomatice per mops lefelé, egy szóval nem ment a lépre, mert csakis ez esetben mozdulhatott volna lejebb .. persze visitbe a porosz, továbbá Germániának export kereskedelme sem áll a legjobban, elvégre a nemzetközi, az ultramontanismus és a közel franczia országi szomszéd rém a köztársasági kisértet oly ólomnehéz lidércznyomást tehetek a jeles vasférfi pánczélozott keblére, hogy mint a tudomány s felvilágosultság egyik előharczosa czélszerűbbnek tartotta a pegasusról leszállani, mintsem az annyira bizonytalan összeköttetések s semmi esetre ki nem vihető constellátiók még továbbra is azon dicső, de kényelmetlen triposon (háromlábu augurszék) ülni, tehát az európai, sőt a világ szinpadáról lelép, s a coulissák mögé huzódva ott kisérendi figyelemmel a felvonásokat, s az európai diplomaták kártya keverését, hogy ki leend az, a ki legtöbb tronffal, vagy bettellel nyer.

Valóban Európában a három nagyhatalom, t. i. porosz, orosz és osztrák-magyar egy valóságos tarok jászmát viszinek végbez, azaz a három nagy diplomata Bismarck Gorcsakoff és Andrássy játszik, s Derby mint Brotsitzer keveri a kártyát, mert se nyerni, se veszteni nem akar, hanem ért is a mischoláshoz igen jól.

A tarokban amint tudjuk a legfőbb szerepet a Skiesz, (Bismark) utána a 21-es mond (Gorcsakoff) és a pagát (Andrássy) viszik, és különös az, hogy a játszmában mindég kettő együttesen a harmadik ellen játszik, és igen gyéren van a „toletrois“ egy kézben, hanem azért ansagolják, s mindég csak is a pagátot elfogni törekednek . . . Gorcsakoff a 21-es mint a kártya kiadó solot mond, bizik a Skiesben, hogy pártnerje kezében van kimondja a toletroist, de megcsalattatott, mert a Skies (Bismark) scartban fekszik, a pagát pedig a legkisebb tarok ugyan, (I) de azért mégis a parthiehan a főszerepet viszi, sőt a körül forog többnyire a másik két játszó minden érdeke, oly jól játszik, hogy nemcsak el nem fogatja magát, sőt még ő üti el az első királyt t. i. a makk (szerb) királyt; és igy a toletroist természetesen a játszmát is elvesztették . . . Könnyü lett volna a játék, ha az orosz tudta volna, hogy a Skies s dalonban holmi filkókkal s hetesekkel fekszik, melyek persze kevés pointot számitanak.

Denique a kitünő pagát, ha ugyan még ultimot (ultimatumot) nem csinált is, mégis legjobban ért a nagyszerü európai diplomatiko politikai tarok- (török) játékhoz.

A német nemzetre nézve ép oly érzékeny csapás Bismark távozása, mint török honra Midhádé, de az osztrák-magyar monarchia érdekében pedig a legnagyobb vivmány, mert ez a béke záloga! Nemde sajátságos, hogy az országok, államok, nemzetek nagy szereplői, bálványai s államférfiai oly rögtönzött, — alig előre látható egyforma sorsban részesülnek . . . azaz mennek, vagy meneszetnek, — ott van Kossuth, Garibaldi, Mithád és Bismark korszakot alkotó nagyférfiak példája.

De legyen bármi ezen felette véletlen, mint deus ex machina nagy s fontos eseménynek oka, Germania azt megsiratni, de a béke szerető zaklatott Európa, különösen az ultramontanismus azt frenetikus applausussal fogadni fogja. Tiszteletünk kisérje a nagyférfiut Varcinba.

„Nihil sub sole perfectum“

Dr. K. . . . József.

— **Az országgyülés** mindkét háza április 21-ére fog összehivatni.

— **Fejérvári** honvédségi államtitkár, hir szerint Bécsbe hivattatott.

— **A vámtárgyalások** Németországgal, mint a „P. N.“ értesül, még e hó folyamában megkezdődnek. A tárgyalások szinhelye természetesen Bécs.

— **Bismarck** — mint a „Nemz. H.“ értesül szabadságideje alatt is megmarad hivatalában.

— **A „Cou riere Italiano“** leghatározottabban megcáfolja a „Nazione“ azon hirét, mintha az Ausztria-Magyarország és Olaszország közti viszonyok a keleti kérdés következtében meghidegültek volna, s igy szól: Semmi nem történt, mi a Bécs s Qririnál közti viszonyokat megváltoztathatná.

— **Magántudósitások szerint** a porta nagytanácsa szombaton részletezte a jegyzőkönyvet, a nélkül, hogy végérvényes határozatot hozott volna. — A porta nagyon kifogásolja a reformok fölötti örködést helyi ügynökök által, miután ez végtelen beavatkozásokra a belügyekbe adhatna alkalmat: épen igy Suvalov nyilatkozata is lealázó és elfogadhatlan; a Montenegróval békekötésről szóló passus nem biztos és a lefegyverkezési kérdés a rendes követségek által kell, hogy megoldassék. — Hivatalos jelentések a porta elhatározásáról még nincsenek.

Az elkésett bölcsesség.

Alea jacta est. A háboru kitört, s a népek nyugalma, mely eddig csak lenyegetve volt, most már igazán veszélyben van. A kard, karabély, lándzsa, puska, pisztoly és ágyu (s ha ugy tetszik iteas, meszelyes, literes, és deciliteres boros palack) csattog, ropog és dörög, nem ugyan a városok és falvak tágas terein — hanem csak a „Debreczeni Ellenőr“-nek szük hasábjain: s igy ha nem ijjedünk is meg egyszerre, de félnünk legalább is jó lesz, mert vöröslik már a szomszédban valami, s ha jól szimatoljuk, ez vészt jelent.

Hja, hiába! A „Debreczeni Ellenőr“ tegnapi számában nagy bölcsen felfedezte azt, — hogy: „nincs olyan hosszu, minek vége ne lenne“, — hát miután az ur isten ezt a világot ugy is régen teremtette erre a világra, ideje volna már elpusztulnia valaha, s habár „a hare és háboru néha diesőséggel jár“, de az emberekkel együtt, ez a veszedelem is egy szusszal elmulnék — és tiszta és csendes lenne e földnek gömbölyü felülete.

És ekkor feltámadván, elkövetkezendnek a debreczeni szabadelvü párt elzüllött hivei, és egy felhő gomolyból leereszkedvén hozzájok a Messiás, s egeket hasogató diadal menettel vonulandnak be Debreczen Országba a hol — miután épen déli idő volna — fejök teteje felett megállván futásában a nap, az égről bámulna és csodálkoznék Debreczennek ilyetén képeni ujjá teremtetésén.

Igy lenne ez, ha a „Debreczeni Ellenőr“ nagy és apró augurjainak magosabb röptü felfogására és tetszésére bizatnék a világ ujjá rendezése. De hát annak a „hosszunak“ még nem következett el a „vége“ s igy ők várhatnak.

Hogy az olvasó előtt tisztában legyen a dolog, meg kell emlitenünk, hogy a „D. E.“ egész három hasábon keresztül, általkozik tegnapi számában az ellen, hogy a szabadelvü párt meghalt. S miután a szomszédban nagy szabásu bölcsészekből áll a személyzet: logice kisütötték azt is, hogy ha hát meg nem halt, nem is támadhatott fel.

E bölcsészek, midőn megjóslák, hogy „nincs olyan hosszu minek vége ne lenne,“ elfeledék, hogy ezzel a magok halálát is megjövendölték, mert hát az ő uralmuk sem tarthat örökkön örökké, a husos fazekak is kiüresednek egyszer, s a gondviselés nem fog rendelni embert, ki azokat ujolag megtelitse, s akkor elmondhatják Gonosz Pistával: „oda a hivatal, oda a bőesület“.

Nem arról van itt szó, hogy kik nem haltak meg, s kik támadtak fel: hanem arról, valjon jogában van e (pardon, jogról már nem lehet beszélni) vagyis illő dolog-e egy városnak ben, de ijesztésében s az ok és alap nélkül okozott ijedelem kizsákmányolásában áll.

Ez az, mit a kormánypárti sajtó már rég idő óta gyakorol . . . Ők ugyanis teremtettek képzeletükben és a magok kényelmére az egyedül üdvözitő vallás mellé, egy egyedül üdvözitő politikai pártot, mely természetesen az ő pártjuk, mely ha kisebbségben talál maradni — finis Hungariae.

Ha ők kisebbségben maradnak, nyakunkra jön a provisorium, az ostromállapot és isten tudja mi minden a mi rosz, — mondják és hirdetik mindenfelé s az ezáltal okozott ijedelem utján keresik a támogatást.

Nem egyéb pedig ez, mint ámitás; vagy ha ez nem ámitás, ámitás azon állitásuk, hogy alkotmányunk van, — hogy jogaink vannak.

Mert ha van csakugyan alkotmányunk — és én hinni akarom, hogy van — abból, ha az ország többsége mást talál akarni . . . lehet provisoriumnak, ostromállapotnak következni? Nem-e az kell, hogy következzék inkább, hogy a nemzet sorsa ezen igy nyilvánult többség értelmében intéztessék?

Hiszen nem ők az egyedüliek a hazában, kik a fejedelem iránt tartozott hüséget, kik a törvény szentségét ismerik, s valóban minden irányban igen szomoru is lenne, ha csak ők lennének azok, már pedig csak oly törekvés, mely e hüség és e tisztelet megtagadását venné célba, lenne az egyedül, mely — ha alkotmányunk valóban van, provisoriumra, ostromállapotra vezethetne, a helyett, hogy a nemzet kifejezett kivánatának érvényesitését eredményezze.

Vagy álljanak tehát elő és mondják meg őszintén, hogy ezen mi alkotmányunk, a melyet oly fennen dicsérnek csak olyan, hogy a szerint szabad az, a mit ők 1867-ben kifőztek, de semmi más nem szabad, ha az összes nemzet kivánná is, — ekkor legalább tudni fogjuk hanyadán vagyunk; vagy hagyjanak fel az ijesztgetéssel, mely különben is nem bizonyit egyebet mint azt, hogy maguk is érzik, hogy rosz a mit alkottak, hogy azt, csak ha még rosszabbal ijesztik, türheti el a nemzet.

Tisza Kálmán.

— **A MAGYAR FŐVÁROSBÓL.** Römer Flóris — mint hirlik — kanonokká fog kinevezetni. **Az országos** nőképző egylet által rendezett felolvasási estélyen nagyszámu — többnyire nőkből álló — társaság volt jelen. **A Wolf-ünnepély** tegnap ment végbe, az akadémia Kisfaludy termében. **A császár fürdőt** uj bérlője Simonyi Simon e hó 15-én veszi át, már is nagyban folynak a munkálatok a fürdő szépitésére, illő rendbehozására. **Az akadémia** tegnap összes ülést tartott, melyben a Karácsonyi pályázat ügye felett határoztak, ezt követte a III-ik osztály ülése melyben Lenhoszek József, Balog Károly stb. tartottak felolvasást.

A háboru.

Szentpétervárról érkező tudósitások az akciót már közvetlenül küszöbön állinak jelentik. A cár személyes kisérete, ugyszintén az összes katonai kiséret parancsot kapott, hogy tábori fölszerelésével a legrövidebb idő alatt készen legyen; a háboru folyama alatt a czár a harcztér közelében, alkalmasint Bessarábiában fog tartózkodni.

A fekete tenger kikötőiben felsőbb parancs folytán az utólsó intézkedések is megtétetnek a török hajóhad netaláni támadásának visszaverésére. A tábori távirda is már teljesen szervezve van és müködik. Annak is kiváló fontosságot tulajdonitanak, hogy több orosz törzstiszt már elutazott Perzsiába.

Csak pénz dolgában van az orosz kormány még mindig nagyon megakadva. Legujabban ismét alkudozásokat inditott egy nagyobb bankáresporttal s állitólag egyik elsőrendü berlini bankház ajánlotta közvetitését, ugy hogy most remélik a kölcsön kiboesáthatását. Ez azonban kevéssé valószinü, mert a

A „DEBRECZEN“ TÁRCZÁJA.

FELEKI MIKLÓS.

(Vége.)

Igy játszta „Bátori Máriá“-ban Buzilla királynét, a „Keresztes vitézek“-ben Coelestina apácza fejedelemasszonyt, az „Arany idő“-ben a vén halásznét stb. Tudniillik a társulatnak csak két nőtagja volt s ha az egyik megbetegedett, a fiatal Felekit rántották elő s e viszszaélés alól csak egy év multával tudta magát emancipáltatni.

1841-ben Pály Elek nagyobb társulatához szegődött, mellyel a következő évben Bukarestbe utazott, hol négy nyelven: magyarul, németül, oláhul s egy ott maradt franczia társaság töredékének segitségével franczául játszottak. — 1844 végén átvette a Pály-féle társaság igazgatóságát s 1845-ben M.-Szigeten már mint igazgató, nőül vette a társulat 16 éves szende szinésznőjét: Szakfy Amáliát. E házasságból maradt egy fia József, jelenleg fogüi reform. lelkész.

Ez idő alatt Feleki gyorsan fejlődött s kiemelkedett szinésztársai fölött. Mint az akkori szini viszonyoknál máskép nem is lehetett, játszott vig és komoly szerepeket s megvetette alápját azon sokoldalusságának, mellyel most mint tragikai hőst, mint salon-szinészt és mint ellenállhatatlan erejü komikust látjuk müködni.

Pesten 1846-ban lépett föl először három szerepben, még pedig a „Fehérek“-ben mint Sir Oneit, a „Pohár viz“-ben mint Masham és a „Farsangi iskolá“-ban mint Valpó; azután gr. Ráday megbizásából, a budai mükedvelő társulat előadásait rendezte mintegy két hónapig.

Pestről távozván, társulatával Debreczen, Kolozsvár, N.-Várad, Arad, Temesvár és Torontálban müködött. Igazgatóságát mindenütt kiváló rend, öntudatos nemzeties irány és müértelem jellemzék s a vidéken a szinészet tekintélye emelésében elvitázhatatlan érdemeket szerzett.

Az 1848-ki nagy események Feleki pályáját is megszakitották; ami neki a müvészetnél is drágább volt: a haza forgott veszélyben s védelmére ő is fegyvert ragadott; honvéd lett, közharczosból csakhamar hadnagygyá, de mint ilyent, Kolozsvár bevétele után Bem parancsára visszarendelték a kolozsvári szinházhoz; hiába jelentette, hogy szinészei mind honvédek, — egy napiparancs meghagyta, hogy minden zászlóaljtól a szinészek másnap reggeli 9 órára a szinházhoz rukkoljanak; — itt felolvasták a rendeletet s játszaniok kellett. Játsztak is vagy hat hétig; de abban bizony nem volt köszönet. — Nem is birták ki sokáig ez állapotot; hat hét mulva, nem tekintve már előbb volt rangjukat, ismét mindnyájan közharczosok lettek s ekkor Csányi László erdélyi kormánybiztos Felekit beküldötte Udvarhelyszékre zászlóalj alakitás végett. Négy hét alatt két zászlóaljat alakitott, melybe két testvérét is bevette. Apja sirva ment fel Galambfalváról Udvarhelyre, hogy ha már testvéreit elviszi vigye el magát is. Azonban a fiu megnyugtatta az apát, s a három testvér együtt ment Szebenbe Bem apóhoz, ki a hadnagyból másodszor is közlegénnyé vált Felekit főhadnagynak nevezte ki. Midőn az erdélyi havasi operatio megkezdődött, Feleki mint százados egy zászlóaljat vezényelt, s vitéz csapatával számos kemény ütközetben vett részt. Ő vette be vitéz rohammal Kis Bányát, amikor aztán az erdélyi „Honvé.“ ezt irta róla: „Feleki megmutatta, hogy nemcsak Thaliának lelkes papja, de Marsnak is vitéz fia.“

A szabadságharcz lezajlása után nehéz szenvedések következtek ő reá is, de nem törték meg. Érezte, hogy az elnyomatás e szomoru napjaiban a szinpad az, honnan reményt, buzditást lehet nyujtani a levert nemzetnek. Szintársulatot alakitott tehát, még pedig csupa menekültekből s elsőtől utolsóig egyforma fizetésre, ami páratlan eset a magyar szinészet történelmében. Társulatával legelőször Nagy-Bányán lépett föl, azután Debreczenben és Nagy-Váradon, mindig kedvező eredménnyel. 1851-ben háromszor lépett föl Pesten; majd Bécsbe utazott, a nevezetesebb német szinművészek tanulmányozása végett. — Ezután még néhány hónapig vidéken játszott s végre 1852. április havában nyolczszori köztetszéssel fogadott vendég-szereplés után a nemzeti szinházhoz szerződtetett. — Tanulmányai kiegészitése czéljából 1857-ben nagyobb utat tett Német-, Franczia és Angolországban s érdekes uti naplóját a „Hölgy futár“-ban bocsátotta közre. 1858-ban nőül vette a nemzeti szinház első rangu müvésznőjét: Munkácsy Florát, ki szintén mint kedveneze a magyar szinházi közönségnek. E házasságból három fia van; Andor, Pál és László.

Hogy az utóbb lefolyt két évtized alatt miként emelkedett Feleki fokról-fokra a nemzeti szinház elsőrendü tagjai közé, az sokkal inkább van tudva közönségünk előtt, hogysem, hosszabban előadnunk kellene. Alakitó erejének és sokoldalusságának bizonyságául elég csak nehányat fölemlitenünk azon főbb szerepek közül, melyekben oly nagy hatást idézett elő. Ilyenek p. o. Edgar (Lear); Mouria (St. Tropezi urnő); Paul Jones; Sir Patrik (Fehérek); Gibbon (Angolosan); Marecat (Jó baratok); Könyves Kálmán: Montjoye; Maxime (Egy szegény ifju története); Petur (Bánkbán); Marteau (Idegesek); Shylock (Velenczei kalmár); Petruchio (Makranczos hölgy); Tjälde (Csőd); Bolingbrocke (Pohár viz); Colleredke (Felolvasonő); Antonio (Julius Caesar); Clarkson (Idegen nő); Sirehy (Párbaj); Nyárai Béla (Fény árnyai); Lajtos (Strike); Bertók (Lelenc); Szirtfoky (Nőuralom); — ott van ezen felül minden franczia társalgási darabban.

Feleki ezen felül az irodalomban is sikerrel foglalkozott s 6 eredeti szindarabot irt, melyek kisebb nagyobb hatással mind előadattak. Forditott vagy 60 franczia s nehány német darabot, s amint most halljuk, vidéki és pesti életéből a magyar szinmüvészet érdekében önálló naplót ád ki.

A mellett azonban, hogy mint müvész és iró buzgón betölti hivatását, Feleki még más irányban is tevékeny munkásságot fejt ki; nemcsak, hogy a nemzeti szinháznál rendező, drámabiráló és a nyugdij-intézet jegyzője, hanem a társadalmi és közéletnek is egyik tisztelt alakja. 1860 óta tagja a főváros képviselő testületének, alelnöke az irók és müvészek társaságának, az 1848/9-ki honvédek menedékháza igazgatóságának, valamint a székely közmüvelődési egylet választmányának, a vidéki szini kebelhez központi igazgatóságának pedig alelnöke; több évvel ezelőtt takarék-egyletet alakitott a nemzeti szinháznál s ez egylet most az ő elnöksége alatt a legüdvösebb hatással müködik.

Ily sokoldalu és sikeres müködés után méltó, hogy a müvészt ugy mint az embert a közelismerés jutalmazza s őszintén kivánjuk, hogy jeles müvészünk, derék polgárunk még sokáig szentelhesse erejét a szent ügyeknek, melyeknek eddig oly hivatottan s oly sikerrel szolgált.

londoni és párisi piaczok most sem hajlandók bak orosz kötvények elfogadására, mint eddig.

* * *

Konstantinápolyból jelentik, hogy ott az angol ügyvivő, Jocelyn ur mindennap értekezik a nagyvezérrel és Savfet basával a londoni jegyzőkönyv elfogadása érdekében. Az angol kabinet hir szerint azt is ajánlja a portának, jelentse ki önként, hogy elfogadja az európai hatalmak helyi ügynökeiből alakítandó bizottságot egy bizonyos időre, hogy e bizottság konstatálhassa a török reformok őszinte keresztülvitelét. Mennyiben lesz sikere a londoni kabinet közbenjárásnak, már a legközelebbi napokban megtudjuk a jegyzőkönyvre adandó válaszából.

A lefegyverkezést illetőleg egy berlini távirat szerint a porta bizalmas uton tudatta a hatalmakkal, hogy a belügyi helyzettel és a várható ujabb nehézségekkel szemben rögtöni és általános lefegyverkezésre rá nem állhat; de hajlandó Oroszországgal tárgyalásokba bocsátkozni részleges és egyidejü lefegyverzés iránt.

Mindezek azomban csak afféle „akademikus„ eszmecserék; a porta jól tudja, hányadán van s a szerint intézkedik. Abdul Kerim basa generállissimus szombaton utazott el a dunai hadsereghez, Ali Saib basa pedig rendeletet kapott, hogy rögtön utazzék Skutariba, s vegye át az albániai csapatok fölötti parancsnokságot Dervis basától, ki Salonichi katonai kormányzójává neveztetett ki. — Várnába és Trapezuntba folyton nagy tömegekben szállítják a hadiszereket.

Fölemlitésre méltó hogy a szultán e napokban magához hivatta Mithad basa vejét és igen kegyesen kérdezősködött a számüzött államférfi hogyléte felől.

* * *

Nándorfehérvárról mindinkább válságos hireket jelentenek. Az országban folyton nő az elkeseredés Risztics kormánya ellen s komoly belzavarok kitörésétől tarthatni. A kormány nagy elővigyázati rendszabályokat tesz de ez alig fogja a vihart elhárítani.

Joanovics pénzügyminiszter nagy erőfeszitéseket tett egy kölcsön kérése iránt, de hsztalanul. A vasutak kérdése is elejtetett s nem is fog elővétetni „mig a helyzet keleten nem tisztult.“

A XVII. századbeli magyarok szokásai

— Irta Propper N. János —

(Folytatás)

Az igazságszolgáltatás sarkpontja a birói hivatal. A török a birtokában levő szandzsákokat igazságszolgáltatás tekintetéből kázákra osztotta fel, melyeknek és az illető szandzsáknak határai nagyobbára egybevágók voltak. (Salamon F. Magy. orsz. a t. h. k. 252. l.) A kázában a birói tisztet viselő a kadi volt, ki a szent törvények értelmében s legtöbbnyire a szandzsákbeli mufti fetvája nyomán mondotta ki az itéletet. Tudni kell ugyanis, hogy a török két féle birói rendet ismer, ugy mint a) a kádik, b) a muftik rendjét. Emezek papi osztályt képeznek s fejök a konstántinápolyi fő mufti, seikül-izlám, feladatuk az elébök kerülő ügyekre vonatkozólag a korán értelmében véleményt adni. S e puszta vélemény, illetőleg törvény magyarázat döntő a legfőbb álladalmi ügyekben ugy, mint a kisebb magán perekben, a kádi tulajdonképen a törvények gyakorlati érvényre emelője; tekintélye nagy, kimondott itélete szent és megmásithatlan. Fizetést az állampénztárból nem huz, a peres felek fizetik, még pedig a nyertes fél! Hivatalos helyiségben hallgatja ki a panaszokat, mondja ki az itéletet, szerkeszti a szerződéseket s végezi ez uttal a közjegyzői teendőket is. A diván, melynek ő a feje, inkább csak tanuként szerepel az itélet kimondásánál s aláirásánál*) Ekként a birói hivatal kiterjedt hatás körrel és nagy tekintéllyel birt; roppant hiánya volt azonban, a) hogy hiányzott a közvádló, a kin minden igazhivőt lelkiismeretében kötelezvén a törvények megtartására, valamint azok megtartatásának ellenőrzésére. Ekként az állam ellenőrködési jogáról önként lemond s ezt az egyének azon összegére ruházza át, mely vallási buzgalmánál fogva elég jó akarattal lesz ugyan ennek gyakorlatára, de mely még mai nap is fejletlen ezen a legszabadabb szellemü alkotmány keretében is veszélyes jog birtoklására. Alig képzelhető szabadabb alkotmány annál, mint a melynek védszárnyai alatt hajdan Athene virágzásának tetőpontjára jutott, de hogy a közvádlói jog közössé tétele mily veszélyes az egyénekre ugy, mint magára az álladalomra: nemesak Szokrates sorsa, nemcsak a számüzött jeles emberek viszontagsága, de a macedoni járomba hajlás is igazolja. A mint egyáltalán nem lehet a török intézményeket a régi görög nép álladalmi berendezésével egybehasonlitani, egy e reflexió is minden egyébb vonatkozás nélkül csak azt emelheti ki, hogy a kellően körülirt közvádlói hivatal nélkülözhetlen az igazságszolgáltatás és törvénykezés rendezésénél, s másfelől hiánya a török uralkodás idejében főleg a nem török lakosság irányában számos visszaélésnek és sok szenvedésnek lőn forrásává s főleg azon elvnél fogva, hogy a perköltséget a nyertes fél fizette. A hamis vádaskodásnak ezzel kaput tárt maga a törvény, mely mig egy felől büntetés nélkül hagyta a hamis vádlót, ugy más felől a tanuskodás minőségével nem törődött, egyenesen a tanu lelkiismeretére háritván vissza állitása igazságát.

Második főhiánya a török igazságszolgáltatásnak, hogy az itélet nem a törvény által körülsánczolt igazságnak és jognak, de a vádló egyéni boszujának, illetőleg veszteségének tesz eleget; fölmentvén a büntetéstől a tolvajt, ha az a lopott vagy rablott jószágot az itélet kimondása előtt visszaadta, vagy ha, — még gyilkossági esetben is, — a vádló keresetétől elállott. Ha a török biráskodás ezen alapelvek természeténél fogva már magában véve nem szabályozhatta a társadalmi élet ezer meg ezer felé kuszált viszonyait, még hatálytalanabb volt azon idegenkedésnél fogva, melylyel a hódoltság a török intézmények iránt viseltetek. Alig találkozik arra példa, hogy a török kádinál magyar lépne fel vádlóként s tőle kérne elégtételt (Salamon 7. Magy. orsz. a s. h. k. 258. l.) s ekként mindazon szigoru ellenőrzés, mely alatt a török kapzsi szemfülessége fotytán a hódolt községek állottak, nem eredményezett egyebet, mit azt, hogy a feljelentett gyilkolási, paráznasági bünök, halálesetek, öröködési osztály stb. a török kádinak, vagy a basa eminjének jövedelmét szaporitotta. A köz- és erkölcsi állapotokat bizonyára érintetlen hagyta a török igazságszolgáltatás, de sőt miután czélja sem vala a hódoltak erkölcseit ellenőrizni, vagy javitani, inkább csak a közromlásnak nyitott utat.

E körülmények között sajátszerü élet fejlődött ki a hódoltságban. A hódoltsági városok évenkint Sz. György napkor választották birákat és egyéb tisztviselőiket. A birák tiszte volt a város birtokaiban sáfárkodni, s annak érdekeit ugy a megye, mint a király, s a török ellenében képviselni. A biró egyéniségében az igazságszolgáltatási jog ama koncentrációját nem fedezhetjük fel, melyet a kádira a török intézmények ruháznak. A biró az egyes polgárok kisebb ügyeit önállólag kezelte, a fontosabbakat a tanács, a bünvádi és a főbenjáró pereket az u. n. „esküdt birák“ törvényszéke intézte.

(Folyt. köv.)

*)A török birósági szervezetről szerző hörebben értekezik. „A mohamedanizmus szelleme, czimü munkájában l. IV. fej. 34—56 l.

— **VIDÉKI HIREK. Enyingen** ápr. 2-án az élelmes fiatalság kedélyes batyubált rendezett. **A veszprémi** önkéntes tüzoltó-egylet tagjai az „Udvari bolond“ czimü vigjátékot hozták szinre. **Bignio Lajos** és Leitert György Kassán babérokat arattak. **Heify Ignácz** orszgy. képviselő jelenleg Kolozsvárott időzik. **Brovning György** angol tudós, ki egész elragadtatással nyilatkozik nemzetünk „szeretetreméltó jellemé“ s vendég szeretete felől, az erdélyi részekben utazik.

— **A „Közvélemény“** irja: A mai nap folyamában szóval és irásban interpelláltattunk, hogy a „Közvélemény“ mai számában megjelent első cikket, csakugyan Tisza Kálmán irta?

Határozottan kijelentettük, hogy igen s figyelmeztettük a kétkedőket, hogy hiszen a miniszterelnök ur állandó munkatársa a „Közvélemény“-nek. A mennyiben igen gyakran van szerencsénk reá hivatkozni, szavaira irásaira.

A tegnapi czikknél azonban elfelejtettük megjegyezni, hogy az nem a miniszterelnök urnak mostani geszti tartózkodása alatt, hanem 1868. decz. 29-én iratott és megjelent már a „Hazánk“ 1869. jan. 4-ki számában. Ama czikk azonban annyi igazságot tartalmaz, hogy értékét nem veszitette el még ma sem: ezért érdemesnek tartottuk előszedni régi journalistai kosarunkból.

UJDONSÁGOK.

* **Esküvő.** Ma délután vezette oltárhoz helybeli lakos özv. Fried Emánuelné asszonynak bájos, szeretetreméltó müvelt leányát, Jenny kisasszonyt Dr. Csillag Mihály ur, Szeged városának egyik derék orvosa. Kisérje áldás és megelégedés ez ifju pár frigyét.

* **Rudolf** koronaherczeg nevenapját, mint a hozzánk beküldött meghivóból látjuk, folyó hó 17-én a helybeli 14. és 16-ik huszárezred tisztikara nagy ünnepélylyel szándékozik a helybeli lovagló iskolában diszlovaglással megünnepelni.

* **Színház.** Tegnap április 9-én Bettelheim Janka k. a. és Kunsági Lajos ur vendég felléptükül adatott a „Tévedt nő“ nagy opera 4 felvonásban, irta Piave zenéjét Verdi. Violette szerepét B. Janka k. a. énekelte. Hanghordozása biztos, s különösen a skála menet, és rövid trillás helyeken meglepő ügyesség és kerekdedséggel adta jeleit, legmagasabb hangjai felett azonban még teljesen nem uralkodik. Szép szinpadias alakja első behatásra is megnyeröare s különösen szemeinek játéka nagyszerü, a kebelben uralkodó indulatnak előzetesen kifejezője, s a mi énekes nőben ritkaság, kis pici szájjal énekel. A közönség rokonszenvét megnyerte. — Germoni Alfréd szerepét Kunsági Lajos ur adta egyátaljában nem felelve meg azon helynek, melyet eddig Bogyó, Gerecs és Scholaszter foglaltak el. A közönség tetszését a legkisebb mérvben sem nyerhette meg, mi nagyon természetes, mert bár igyekezettel látszik feladatának megfelelni akarni, sem hangja, sem mozgása nem ütik meg azon mértéket, melyet a debreczeni szinpad tekintélye méltán megkivánhat. — Hangjában semmi csengés, mi nélkül pedig egy lyrai tenort képzelni sem lehet, s a mellett kiejtése oly kellemetlen, magas hangjaiban erőltetett alsó hangjaiban oly gyenge, — s különösen a rechitativókban, hol a nyujtott hangmeneteket szaggatott mondatok és szavak váltják fel, a közönséges beszédhangjánál jobban alig hallható, hogy ehez számitva még esetlen mozdulatait, melyekkel az oly tragikus szerepben comicussá vált, nem csoda, ha e szép szerep, melylyel annyi hatást lehetett volna kifejteni eltozulva mosódott el gyenge kezei között, — s egész müködése csupán hátrányában hatott az énekesnő sikerére, a mennyiben e dalnü számtalan szebbnél-szebb kettős dalai minden bájukat elvesztették.

* **A debreczeni „függetlenségi kör“** könyvtára részére Dáné István ur „A magyar ősmesék“ czimü regékből mai napon három füzetet ajándékozott, melyért fogadja a kör nevében köszönetemet Grünvald József a kör könyvtárnoka.

* **Vadon Sándor** ügyvéd ur, a helybeli iparos ifjuság buzgó titkára, mint sajnálattal értesültünk, a mult vasárnap tartott választmányi ülésben ez állásáról lemondott. Az iparos ifjuság egylete létesülését és virágzását — nem lehet tagadni, Vadon urnak köszönheti s igy távozása, bár nem tudjuk még mi okból történt mindenesetre veszteség az egyletre nézve.

* **A brasiliai császár** e napokban hagyta el Bécset, s az utolsó napokban dr. Scherk góreső osztályában beszélgetésbe ereszkedett dr. Lichtenberg Kornél hazánkfiával, ki ott a magyar kormány megbizásából a fülgyógyászatot tanulmányozza, a doktornak következő utószavakat mondá: „A magyarok mindég áldoznak pénzt ott, a hol becsületet lehet szerezni, ugy mint ezelőtt vérüket áldozták fel a becsületért. Csak kár, hogy mint ezelőtt, ugy most sem tudnak pénztszerezni.“

* **A csolnakázó egylet** tava tegnapelőtt nyilt meg, s adatott át a közhasználatnak. Ajánljuk ez ifju egyletet a t. közönség pártfogásába. —

* **A nagyuj utcza** befásításához a mai napon hozzá fogtak. Ezen, városunkban talán legszabájosabb uteza a befásitás által jelentékenyen emelkedni fog.

* **Postaügy.** Van szerencsém a t. közönségnek tudomására juttatni, hogy f. hó 15-től kezdve a H. Böszörmény, Balmaz-Ujváros, Hosszu-Pályi és Hajdu Sámsonban a küldönez posták indulási ideje, déli 12 óráról, délutáni 5 órára leend megváltoztatva és igy az emlitett helyekre cimzett küldemények délután 4½ óráig feladhatók. Debreczen 1877. april. hó 9-én, a m. kir. postahivatal főnöke Mayer

* **A rendőrség figyelmébe.** A katonai kórház háta mögött levő tavat a városi hatóság mintegy három ével ezelőtt körül keritette fa korlátokkal. Most már e korlát a legelhagyatottabb állapotban van, a mennyiben, mint értesülünk részben a katonák hurczolták el a korlátot, részben pedig a tóba beledült. Felhivjuk erre a rendőrség figyelmét.

* **A „Jegyzők Lapja“** cimü hirlap mutatványszáma beküldetet szerkesztőségünkhöz. — Összeállitása csinos. Szerkeszti Félix Mihály Váczon.

* **Magyar keleti seminárium.** Vámbéry Ármin, — mint a „Budapesti Napilap“ értesül — nagy tevékenységet fejt ki egy magyar keleti seminarium felállitása érdekében. A eszme létesitése czéljából Andrássy Gyula gr külügyminiszterhez emlékiratot intézett.

Felelős szerkesztő:

TISZAI DÁNIEL.

Nyilttér.

Hirdetmény.

Debreczenben 1876. deczember 25-ik napján elhalt Kulcsár Dániel egyik örökösének Kulcsár Józsefnek kivánatára a hagyaték adóssági állapotának kinyomozása tekintetéből minden hitelezők követeléseik bejelentése és kimutatása végett, alulirt kir. törvényszék tárgyalási teremébe folyó évi május hó 4-ik napjának d. e. 9 órájára ezennel összehivatnak.

Kelt Debreczenben, a kir. törvényszéknek 1877. márt. 24-én tartott üléséből.

Kató István, jegyző. **Sárváry Ferencz,** elnök.

138 1—3

HIRDETESEK.

Muchmayer-féle csődtömeg.

Muchmayer A.-nak a hitelezők által törvényesen zálogositott, dus áruraktára, mely áll mindennemü

vásznak, asztal- és ágyteritők, szött áruk, füdzök, fehérneműek stb.-ből

továbbá gazdag választéku

férfi-, női- és gyermek-fehérneműekből

kapuzattal és teljes bolti berendezéssel együtt a

Muchmayerféle üzlethelyiségben

BÉCS, LIPÓTVÁROS, TÁBORSTRASSE 9. sz. a.

törvényes fölbecsülés szerint végeladatik. A két cs. k. becsümester által aláirt becslő-jegyzőkönyv ugyanott betekintés végett nyitva áll. Az összes árutételek folyó számmal vannak a jegyzőkönyvben ellátva.

Az áru-raktár, az eladás könnyitése végett, a következő osztályokba soroztatott

I. osztály. Minden 75 krjával.

Fehér sirting férfiingek simán vagy redős elővel. — Valódi szinü perkalingek 1000 minta szerint. — Vászon férfi lábravalók zuggal v. betéttel. — Minden nagyságu téli tricot-mellények v. nadrágok. — 6 divatos férfi gallér. — Asztal-teritők és kávékendők minden szinben. — 6 francia battisztkendő szines szegélylyel, szegélyezve.

II. osztály. Minden csak à 1 frt.

Valódi szinü angol oxford ingek legujabb minta szerint. — Fehér lengatyák bármily nagyságban. — 6 háromszoros férfi gallér legujabb minta szerint. — 12 battisztkendő szines szegélylyel. — 6 valódi len-zsebkendő. — 6 angol battiszt-zsebkendő szines szegélylyel. — Fehér férfi-ing sima v. redős. — Szines perkail-ingek legujabb formában. — Finom crepe-mellényke angora-gyapothől. — Valódi szines meleg bigogne-mellényke. — Fehér v. szines téli lábravaló. — Slingelt női ingek a legjobb sirtingből. — Legjobb franczia női füdzők. — Elegans női nadrágok a legjobb sirtingből. — Elegáns női nadrág szegélydiszszel. — Finom éjjeli női corzettek.

Barchentnadrág és barchentcorsette diszszel csak 1 frt. — Valódi amerikai patent-ingek, a legegészségesebb és legkellemesebb csak 1 frt.

III. osztály. Minden à 1 frt 50 kr.

Finom fehér háromszoros elejü férfiingek. — Valódi szines finom cretoningek. — Valódi rumburgi férfigatyák zuggal v. betéttel. — Valódi vászon női-ingek himzetten. — Finom sirting női fantazie-ingek. — Finoman himzett női nadrágok. — Sirting női alsó szoknyák, kivünő szabás. — Meleg barchent alsószoknyák piquét-diszszel. — 6 pár finom angol férfi vagy női háromszoros kézelő. — Finom valódi selyem női v. férfi mellényke. — Vászon-damaszt ábrosz 6 személyre, 6 damaszt szalvéta nagyobb. — 235 ct. hosszu lepedő.

IV. osztály. Minden csak à 2 frt.

Finom kézzel himzett hálli ingek. — Legfinomabb valódi angol oxford ingek. — Legfinomabban himzett, diszes kiállitásu női ingek. — Elegánsan himzett franczia éjjeli corsette. — Dusan diszitett női alsó nadrág. — 6 drb legfinomabb damaszt zsebkendő.

Különféle kiszabott árakon:

Kézzel himzett vászon női ingek 2 és fél frt, női alsónadrág gazdagon himzett betéttel	3 frt.
Angol flanellszoknyák à 2 frt 75 kr. legfinomabb flanel-hálókötüs 10—12 és	15 frt.
Damaszt-asztalgarniturák v. szines kávékendők à	3 frt.
Egy ről széles vászon, kéz szövés v. valódi szines ágynemück (30 röf) à	6 frt.
Öt-negyed röf széles finom rumburgi vászon 23 méter v. 6 rumburgi öltés nélkül à	14 frt.
50 és 54 röf s öt-negyed röf széles hollandi v. rumburgi vászon 15—20 és	25 frt.

Vidéki megrendelések utánvét mellett gyorsan és minden irányban eszközöltetnek.

Cim: Az A. Muchmayer-féle csödtömeg üzletvezetőségének Bécs, Lipótváros, Táborstrasse 9. sz.

56 5—10

B.-EGGER távirdaépitő-intézet fiókja

Budapest, dorottya-utca 9. sz.

elvállal

villámhárító-készületeket

legujabb összeállitás szerint;

villanyos és légnyomatu

telegraf-berendezéseket

több évi jótállás mellett.

Költségvetés ingyen küldetik.

134. 1—3.

Hirdetés.

Hatvan külvároson 3317-ik számu háznál egy veremjég van eladó, melyben 28 szekér jég van elhelyezve.

Értekezhetni ez iránt nagy miklós utczában 1935-ik számu háznál lakó tulajdonossal.

136. 2—3.

Levélbeli
megrendelések
pontos eszközlése.
Gyönyörü szép
női ruhakelmék
a legdúsabb választékban
bámulatos olcsón
megszerezhetők
HAMBURGER ADOLF
divatáru-raktárából
Budapest
koronaherczeg-utcza 8.
Minták ingyen és bérmentve.
2746

MEGHIVÁS

a debreczeni „ISTVÁN“ gőzmalom társulatnak

f. évi április 29-én d. e. 10 órakor

a városháza kis tanácstermében tartandó

rendes évi közgyülésére.

Tárgysorozat:

1. Az igazgatóság jelentése a társaság mult évi üzleteiről és minden fontosabb intézkedésekről.
2. Az igazgatóság évi számadása és inditványa az osztalék megállapitása és a tartaléktőke javadalmazására nézve.
3. A felügyelő bizottság jelentése az igazgatóság által előterjesztett évi számadás és mérleg megvizsgálásáról és a nyereség felosztását tárgyazó inditványról.
4. Az igazgatóság tagjai közül két tagnak kisorsolása és ezen két helynek uj választás utjáni betöltése.
5. A felügyelő bizottság tagjainak 3 évre megválasztása.

Az alapszabályok 28-ik cz. értelmében felhivatnak a társulat t. részvényesei, hogy a közgyülés előtti napig, magukat a társaság irodájában — Czegléd-utcza 3-ik sz. — igazolási jegygyel elláttatni ne terheltessenek; hol az igazgatóság évi jelentése és a mérleg f. hó 23-ik napjától megtekinthetők.

Kelt Debreczenben, 1877. április 5-én.

AZ IGAZGATÓSÁG.

Arverési hirdetés.

A h.-szoboszlói kir. járásbiróság mint telekkönyvi hatóság részéről közhirré tétetik, hogy Nagy Gusztáv debreczeni ügyvéd végrehajtatónak Mohácsi János és Végh Julianna szoboszlói lakos végrehajtást szendők ellen 100 frt tőke és járulékai erejéig foganatositott végrehajtási ügyében, 29 frt 20 krra becsült ingóságok és a szoboszlói 1080. sz. tkjegyzőkönyvben foglalt s 200 frtra becsült 1132 h. r. 1983. népszámu ház és udvar, a hozzá tartozó épületekkel, a 4238. h. r. számu 300 frtra becsült 1067. □ öl és 4237. h. r. sz. 50 frtra becsült 267 □ öl szőllő az 1877. április 16. napja d. e. 9 órakor mint első, és 1877. május 16. d. e. 9 órakor mint második határidőben a helyszinén az 1983 népsor számu háznál megtartandó nyilvános árverésen, még pedig az első határnapon becsáron vagy azon fölül, a második határidőben azonban becsáron alól is a többet igérőknek, a telekhivatalban megtekinthető árverési feltételek alapján, el fognak adatni.

A netaláni igénylők utasittatnak, hogy keresetöket, ezen hirdetménynek harmadszori megjelenésétől számitott 15 nap alatt annyival inkább beadni el ne mulasszák, mert különben a vételár feleslegére fognak utasittatni.

Kelt H.-Szoboszlón, 1877. márcz. 1.

122 3—3 A h.-szoboszlói kir. járásbiróság.

Kiadó tulajdonos: a debreczeni függetlenségi párt.

Debreczen, 1877. Nyomatott Tiszai Dániel könyvnyomdájában.